

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

2(2) 2018

Երևան - 2019

Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ (060) 71-02-43

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուրյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Հովհաննիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Վ. Ն. Այվազյան

Էլ. կայք՝ publications.yసు.am
publishing.yసు.am

Խմբագրությունը կարող է
հրատարակել նյութեր՝
համաձայն չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 29 մասնու:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019
Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ.....	7
Ալվարո Ալեքսանյան ԳԱՐԵԳԻՆ ՆՇԴԵՀԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՅԱՑՔՆԵՐԸ..	17
Կարեն Ամիրջյան ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՅՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	29
Հայկ Մարտիրոսյան ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԽԼԻԴՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ...	41
Վիկտորյա Օհանյան ՑԱՆԿԱԼԻ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԽԹԱՆՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ. ՓԱՓՈԿ ՈՒՂՂՈՐԴՄԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ (NUDGE THEORY) ԿԻՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ.....	49
Վարդան Այվազյան ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՈՒՄ	65
Անահիտ Մանասյան ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՃԱԽԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ	79

Սամվել Մուրադյան	
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ	
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԸ.....	93
Գևորգ Դանիելյան	
ԵՐԵՒԱՅԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....	111
Կարեն Հակոբյան	
ՊԱՏՇԱՃ ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԱՐԺԵՔԸ.....	129
Հասմիկ Ենգոյան	
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԻՅ ՎԵՐԱՀՄԿՎՈՂ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ԺԱՄԿԵՏԱՆՅ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻՆ ՄԱՍՆԱԿՅԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻՅ ԶՐԿԵԼՈՒ ՀԻՄՔ	141
Սայադ Բաղայյան	
ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ.....	150
Արսեն Հովհաննիսյան	
ՀԱԿԱՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԳԵԼՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....	162
Արմենուհի Չիֆլիկյան	
ՎԻՐԱՎՈՐԱՆՔԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	176
Սոնա Թևանյան	
ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԻԱՆ ՈՐՊԵՍ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՕԲՅԵԿՏ.....	190
Վահե Հովհաննիսյան	
ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԵՎ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳ	203

Մերզեյ Մեդրյան	
ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ	
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ	
ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ (ԳՈՐԾՈՂ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ	
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ).....	216
Аида Искоян	
ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ	
И ОХРАНЫ РАСТИТЕЛЬНОГО МИРА СЕНОКОСОВ И	
ПАСТБИЩ	238
Տիգրան Մարկոսյան	
ՀԱՅՅԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ	
ԽՆԱՅՈՂՈՒԹՅԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ	250
Օլիմպիա Գեդամյան	
ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ	
ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆ ՈՒ ԱՌԿԱ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ... 262	
Հեղինե Գրիգորյան	
ԶՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ	
ՀՀ-ՈՒՄ. ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ	
ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ	276
Տիգրան Խաչիկյան	
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԻՐԱՎԱԶՈՓՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ	
ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԻ Ի	
ՊԱՇՏՈՆԵ ՊԱՐԶՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ	
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ	292
Աշխեն Ղարապյան	
ՎՃՌԱԲԵԿ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	302
Աննա Մարգարյան	
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՆՉԱՓԱՀԱՄԻ	
ՀԱՆՑԱՎՈՐ ԿԱՄ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ	
ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ	320

Աննա Վարդապետյան	
ԲԼԱՆԿԵՏԱՅԻՆ ՆՈՐՄԵՐՈՎ ՀԱՆՅԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	335
Ժենյա Ստեփանյան	
ՀԱՆՅԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՌԵՅԻԴԻՎԻ ԵՎ ԴԱՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՅԵՐ	352
Գոհար Հակոբյան	
ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ ԲՌՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԱՆԱՆՅ ԴԵՄ ԲՌՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՁ	370
Սամվել Դիլբանդյան	
ՆԱԽԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿՄԱՆ ԱՆԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ	386
Սերգեյ Մարաբյան	
ՀԵՏԱԽՈՒՋՄԱՆ ՄԵՋ ԳՏԵՎՈՂ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵԼԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՇԵՌԱԿԱ (ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ ԲԱՅԱԿԱՅՈՒԹՅԱՄԲ) ԿԱԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ (ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԻ, ԳՈՐԾՈՂ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ).....	396
Վահե Ենգիբաբյան	
ՔՆՆՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	415
Նելլի Աղաբաբյան	
ԱՆՉԱՓՈՒՄ ՏՈՒԺՈՂՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇԱՇԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՎ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԵՐ	430
Արման Սարգսյան	
ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱՆՈՐՄԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ	454

**ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

Կարեն Ամիրյան
*ԵՊՀ պետության և իրավունքի տեսության ու
պատմության ամբիոնի ասիստենտ,
իրավ. գիտ. թեկնածու*

Պատասխանատու պետական իշխանությունը ժամանակակից սահմանադրական պետության առանցքային չափորոշիչներից է, իսկ իշխանությունների իրական և հավասարակշռված բաժանման հրամայականը պահանջում է պետական իշխանության իրավական պատասխանատվության կայուն, իրավաբանորեն որոշակի և արդյունավետ համակարգ:

Այս հետազոտության նպատակն է վեր հանել և ուսումնասիրել պետական իշխանության հանրային իրավական պատասխանատվության արդյունավետ համակարգ ձևավորելու գործընթացին խոչընդոտող իրավական և վարքագծային գործոնները մշակելով և առաջադրելով պատասխանատվության արդյունավետության բարձրացման վրա ազդեցություն ունեցող գործիքակազմ:

I. Պատգամավորի իրավական պատասխանատվությունը

1. Սահմանադրությամբ նշվում է պատգամավորի լիազորությունների ավարտման երկու ձև՝ դադարում և դադարեցում: Անդրադառնանք պատգամավորի լիազորությունները դադարեցնելու հիմքերից մեկին: Սահմանվում է, որ պատգամավորի լիազորությունները դադարեցվում են յուրաքանչյուր օրացուցային կիսամյակի ընթացքում քվեարկությունների առնվազն կեսից անհարգելի բացակայելու դեպքում: Այսպիսի կարգավորումն անհարկի նեղացնում է պատգամավորին պատասխանատվության ենթարկելու շրջանակը: Ավելին՝ առաջանում է ակնհայտ անհամապատասխանություն պատգամավորի ունեցած դրական և բացասական պատասխանատվության միջև: «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» ՀՀ սահմա-

նադրական օրենքի¹ 4-րդ հոդվածի համաձայն՝ պատգամավորը պարտավոր է մասնակցել Ազգային ժողովի, ինչպես նաև իր անդամակցած հանձնաժողովի և աշխատանքային խմբի նիստերին, ինչպես նաև իր անդամակցած հանձնաժողովի հրավիրած խորհրդարանական լսումներին: Ստացվում է, որ մի կողմից սահմանվում են պատգամավորի պարտականությունները, սակայն դրանց չկատարման համար սահմանված չէ որևէ բացասական իրավական հետևանք: Կարծում ենք, որ կարելի է ամրագրել հետևյալը. «Պատգամավորի լիազորությունները դադարեցվում են յուրաքանչյուր օրացուցային կիսամյակի ընթացքում Ազգային ժողովի նիստերի առնվազն կեսից անհարգելի բացակայելու դեպքում»: Այս հարցի շուրջ միջազգային փորձը բազմաձև է: Այսպես՝ պառլամենտի անդամը զրկվում է իր լիազորություններից, եթե առանց հարգելի պատճառների բացակայում է պառլամենտի աշխատանքներից ավելի քան չորս ամիս², վաթսուն օր³, հերթական նիստերի մեկ երրորդից⁴:

II. Կառավարության անդամի իրավական պատասխանատվությունը

1. Նախարարների անհատական պատասխանատվությունն իրենց վարքագծի և իրենց ենթակայության տակ գտնվող գերատեսչությունների գործունեության համար հաշվետու և ժողովրդավարական պառլամենտական կառավարման համակարգի կենսական տարրերից է⁵: Նախարարների անհատական պատասխանատվության սկզբունքը լայնորեն կիրառվում է բազմաթիվ պետություններում (Դանիայի Սահմանադրության 15-րդ հոդված, Հստոնիայի

¹ Տե՛ս «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» ՉՕ-9-Ն ՀՀ սահմանադրական օրենք:

² Տե՛ս Конституция Грузии, 24/08/1995, հոդված 54 (<https://matsne.gov.ge/ru/document/view/30346>):

³ Տե՛ս Конституция Индии, հոդված 101 (<http://worldconstitutions.ru/?p=141&page=6>):

⁴ Տե՛ս КОНСТИТУЦИЯ БРАЗИЛИИ (5 октября 1988 г.), հոդված 55 (<http://worldconstitutions.ru/?p=563>):

⁵ Տե՛ս Marshall, G (ed.) (1989), Ministerial responsibility and Woodhouse, D (1994), Ministers and Parliamen (սկզբնաղբյուր՝ <file:///C:/Users/Karen%20Amiryan/Downloads/SN06467.pdf>):

Սահմանադրության 97-րդ հոդված, Լեհաստանի Սահմանադրության 159-րդ հոդված): Դիպուկ է այն ձևակերպումը, որ Սահմանադրությունն ավարտուն չէ առանց պատասխանատու նախարարության, ինչը սահմանադրական պետության անկյունաքարն է¹: Կոստա Ռիկայի Սահմանադրության 121-րդ հոդվածի համաձայն՝ իրենց օրենսդիր մարմինը նիստին ներկա օրենսդիրների 2/3 ձայների հարաբերակցությամբ կարող է պարսավանքի ենթարկել նախարարներին, եթե, օրենսդիր մարմնի կարծիքով, նրանք մեղավոր են հակասահմանադրական կամ հակաիրավական ակտերի կամ լուրջ սխալների համար, որոնք պետական շահերին էական վնաս են պատճառել կամ կարող էին պատճառել: Երկրներ կան, որտեղ կառավարության անդամների պատասխանատվության հարցն այնքան է կարևորվել, որ այդ հարցի լուծումն իրականացվում է հատուկ դատական համարժեք ասյանի միջոցով (օրինակ՝ Դանիա, Հունաստան, Ֆրանսիա (Սահմանադրության 68-1-ին, 68-2-րդ, 68-3-րդ հոդվածներ), Լեհաստան): Մեզ մոտ նախարարին պատասխանատվության ենթարկելու ինստիտուտը ներդրվել է մասնակիորեն և հատվածական: Այսպիսի եզրահանգման համար հիմք են ծառայում հետևյալ հանգամանքները:

ՀՀ Սահմանադրությունն Ազգային ժողովին հնարավորություն չի տալիս ուղղակի անվստահություն հայտնելու որևէ նախարարի, այլ նախարարին պատասխանատվության ենթարկելու հնարավորությունը միջնորդավորված ձևով կապակցվել է հարցապնդման ինստիտուտի հետ, այն էլ ոչ ամբողջական կարգավորում է: Համանման կարգավորում է նախատեսված նաև Լիտվայում, ընդ որում՝ առանց կապակցելու այդ հարցը հարցապնդման ինստիտուտի հետ: Այսպես, Լիտվայի Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի համաձայն, նախարարը պարտավոր է հրաժարական ներկայացնել նախագահին, եթե գաղտնի քվեարկությամբ՝ Սեյմի անդամների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ, նրան անվստահություն է հայտնվել²: Նախարարի անհատական պատասխանատվության

¹ St 'u H. v. Frisch, Die Verantwortlichkeit der Monarchen und höchsten Magistrate, Berlin, էջ 104:

² St 'u Конституция Литовской Республики (http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija_RU.htm):

դրական կողմն այն է, որ այն հնարավորություն է տալիս Կառավարությանը շարունակելու իր գործունեությունը և չի հանգեցնում ողջ կառավարությանն անվստահություն հայտնելուն: Սակայն, հաշվի առնելով, որ այս ամենը կարող է հանգեցնել նաև չարաշահումների և օգտագործվել քաղաքական նկատառումներով, գտնում ենք, որ Ազգային ժողովի կողմից կառավարության անդամին անվստահություն հայտնելու հնարավորությունը պետք է լինի, սակայն այն պետք է սահմանափակված լինի կոնկրետ իրավական հիմքով (Սահմանադրության կամ օրենքի կոպիտ խախտումը, դատական ակտի անտեսումը նորմատիվ իրավական կամ անհատական ակտ կայացնելիս, դատական ակտը, մասնավորապես Սահմանադրական դատարանի որոշումը չկատարելը, Ազգային ժողովին կանխամտածված թերի կամ ոչ հավաստի տեղեկատվություն տրամադրելը)¹: Ընդ որում՝ Սահմանադրության կամ օրենքի կոպիտ խախտման փաստը նույնպես պետք է քննարկման առարկա դառնա Սահմանադրական դատարանում, որի դրական եզրակացության հիման վրա Ազգային ժողովը քվեարկությամբ կորոշի տվյալ նախարարին պաշտոնանկ անելու հարցը: Կարող է նախատեսվել նաև այնպես, որ Սահմանադրական դատարանի եզրակացությունից որոշակի ժամանակահատվածում, օրինակ՝ 5-օրյա ժամկետում, վարչապետը կարող է պաշտոնանկ անել տվյալ նախարարին, իսկ այդ ժամկետում վարչապետի կողմից նախարարին պաշտոնանկ չանելու դեպքում նոր Ազգային ժողովը հնարավորություն ունենա քվեարկությամբ պաշտոնանկ անելու:

2. Մեկ այլ խնդիր. ՀՀ Սահմանադրությունը սահմանում է, որ կառավարության անդամի վրա տարածվում են պատգամավորի համար սահմանված անհամատեղելիության պահանջները: Սակայն, ի տարբերություն պատգամավորների, անհամատեղելիության պահանջը խախտելու դեպքում կառավարության անդամի պատասխանատվության ենթարկելու ընթացակարգերն իրավական (նույնիսկ սահմանադրական) կարգավորման անհրաժեշտություն ունեն: Մասնավորապես, նախ պետք է սահմանվի, թե ո՞ր սուբյեկտները կարող են այդ հարցը բարձրացնել: Գտնում ենք, որ նման

¹ Այս հիմքով կառավարության անդամի հետագա պաշտոնավարման նպատակահարմարության հարց բարձրացնելու հնարավորություն պետք է ունենա նաև ՀՀ նախագահը:

սուբյեկտներ կարող են լինել Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովը, վարչապետը, պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդը: Կառավարության անդամի կողմից անհամատեղելիության պահանջի խախտման հարցը քննարկող և լուծող մարմին կարող է լինել ՀՀ Սահմանադրական դատարանը:

III. Դատավորի իրավական պատասխանատվությունը

Դատավորին հանրային իրավական նեգատիվ պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ առկա միջազգային պրակտիկայի, տեսական հետազոտությունների և պոզիտիվ իրավունքի համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ դեռևս առկա են մի շարք հիմնախնդիրներ, որոնք սահմանադրական կամ օրենսդրական մակարդակում համարժեք լուծումներ են պահանջում՝ երաշխավորելու համար դատավորի անկախությունը:

Գտնում ենք, որ Բարձրագույն դատական խորհրդի՝ դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու, առավելապես էական կարգապահական խախտման հիմքով դատավորի լիազորությունները դադարեցնելու վերաբերյալ որոշումները պետք է բողոքարկման առարկա դառնան: Կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու, այդ թվում՝ լիազորությունները դադարեցնելու մասին որոշումները բողոքարկելու պահանջը բխում է նաև այլ միջազգային իրավական փաստաթղթերից¹: Այս հանգամանքը կարևոր է նաև այն առումով, որ հաճախ օրենսդրությամբ ամրագրվում են պատասխանատվության ենթարկելու չափազանց անորոշ և գնահատման մեծ հնարավորություն տվող հասկացություններ: Մասնավորապես, օրենսդրությամբ լիազորությունների դադարեցման հիմք է համարվում էական կարգապահական խախտումը, իսկ էական կարգապահական խախտում է համարվում դա-

¹ Տե՛ս Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 2010(12) հանձնարարականի 69-րդ կետ, Կիլյան հանձնարարականների 26-րդ կետ, Դատական իշխանության անկախության վերաբերյալ Վենետիկի հանձնաժողովի 2010 թվականի մարտի 16-ի զեկոյցում 43-րդ կետը (European Commission for Democracy Through Law (VENICE COMMISSION), Report on the independence of the judicial system part i: the independence of judges, 16 March 2010, CDL-AD(2010)004, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf-file=CDL-AD\(2010\)004-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf-file=CDL-AD(2010)004-e)):

տավորի կողմից այնպիսի արարք կատարելը, որն անհամատեղելի է դատավորի պաշտոնի հետ:

IV. Նախագահի իրավական պատասխանատվությունը

Տարբեր երկրների օրենսդրության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ընդհանուր առմամբ նախագահի պաշտոնանկության հիմքերը հիմնականում հետևյալներն են՝ պետական դավաճանություն կամ այլ հանցանք կատարելը, Սահմանադրության կամ սահմանադրական կարգի կոպիտ խախտումը (Սահմանադրության և սահմանադրական կարգի նկատմամբ ռոնձգություն¹), անպատվաբեր, բարոյապես անոթալի արարքը, ոչ արժանապատիվ պահվածքը կամ երդումը խախտելը:

1. Լեհաստանի Սահմանադրությունը մի շարք պաշտոնատար անձանց համար սահմանադրական պատասխանատվության հիմք է դիտարկում նրանց լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ Սահմանադրության կամ օրենքի կամ նրանց ծառայողական պարտականությունների ցանկացած խախտումը²: Մեղադրական ակտ կայացնելիս Տրիբունալը նշանակում է հետևյալ պատիժները՝ որպես հիմնական կամ լրացուցիչ պատիժներ. պաշտոնանկություն, 2-ից 10 տարով նախագահի, Մեյմի, Մենատի և Եվրոպական պառլամենտի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների ակտիվ և պասիվ ընտրական իրավունքից զրկում, 2-ից 10 տարով ղեկավար պաշտոններ կամ պետական մարմիններում, հանրային կազմակերպություններում պատասխանատու ֆունկցիաների հետ կապված պաշտոններ զբաղեցնելու արգելք, բոլոր կամ որոշ շքանշաններից, կոչումներից զրկում: Ընդ որում՝ սահմանադրական պատասխանատվության ենթարկված անձինք չեն կարող հետագայում ներման խնդրանքով դիմել նախագահին: Պետական Տրիբունալն իր որոշումները կայացնում է որպես 1-ին ատյան, սակայն դրանք հնարավոր է բողոքարկել: Ընդ որում՝ բողոքարկվում է հենց իրեն՝ Տրիբունալին, որը հանդես է գալիս արդեն որպես 2-րդ ատյան, սակայն որոշակիորեն այլ կազմով: Տրիբունալի նոր որոշումն այլևս բողոքարկման ենթակա չէ, այդ թվում՝ Գերագույն դատարանում³: Նախագահը կարող է զրկվել ցմահ նշանակված հատուկ թո-

¹ Տե՛ս Окуньков Л., Конституции государств Европы, М., 2001, Т. 1:

² Տե՛ս Конституция Польской Республики от 2 апреля 1997 г., հոդված 198:

³ Տե՛ս Яцек Залесны, Сущность конституционной ответственности в совре-

շակից և այն միջոցներից, որոնք նախատեսված են նրա գրասենյակի, բարձրակարգ անվտանգության և բժշկական սպասարկման համար¹:

Մեզ մոտ նույնպես պետք է սահմանել, որ պատասխանատվության ենթարկված նախագահն այլևս չի կարող դառնալ երկրի նախագահ կամ զբաղեցնել պետական, քաղաքական պաշտոններ: Անհրաժեշտ է նաև նախագահին զրկել պաշտոնաթող նախագահի համար օրենքով սահմանված արտոնություններից, վճարներից և երաշխիքներից:

2. Գտնում ենք, որ տարբեր երկրների սահմանադրություններում որպես նախագահի պատասխանատվության հիմք նախատեսված «կոպիտ խախտում», «լուրջ խախտում» եզրույթները լայն և հայեցողական մեկնաբանման տեղիք կարող են տալ, սուբյեկտիվ ընկալվեն և մեկնաբանվեն, այդ թվում՝ դատարանների կողմից²: Գտնում ենք, որ «կոպիտ խախտում», «լուրջ խախտում» ասելով առնվազն կարելի է հասկանալ այն դեպքերը, երբ չարաշահվում է Սահմանադրությամբ տրված լիազորությունը, չի կատարվում Սահմանադրությամբ ամրագրված պարտականությունը: Այս անորոշությունը կարող է օգտագործվել երկու առումներով. մի կողմից՝ դա օբյեկտիվորեն բարդացնում է նախագահին պատասխանատվության ենթարկելու հնարավորությունը, մյուս կողմից միջոց է սուբյեկտիվ և քաղաքական նկատառումներից ելնելով որևէ արարք արհեստականորեն մեկնաբանել որպես կոպիտ խախտում և նախագահին պաշտոնանկ անել:

3. Հետաքրքիր է նաև որոշակի ծանրության աստիճանի հանցագործության կատարման հիմքով նախագահի պաշտոնանկության խնդիրը: ՀՀ Սահմանադրության 141-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ Հանրապետության նախագահը կարող է պաշտոնանկ արվել պետական դավաճանության, այլ ծանր հանցագործության

менной Польше, studia Politologiczne, («Политологические исследования»), Изменения в политических режимах Стран Восточной Европы, Институт политических наук Варшавского университета, Варшава, 2015, N 36, էջ 187-190:

¹ St`u նույն տեղում, էջ 191:

² St`u Решение Конституционного Суда Литовской Республики от 31.03.2004:

համար: Սակայն այստեղ իրավաչափորեն հարց է առաջանում, թե արդյո՞ք նախագահին կարելի է պաշտոնանկ անել միայն այն գործողությունների համար, որոնք նա կատարել է նախագահ եղած ժամանակ, թե՞ նաև այն արարքների համար, որոնք նա կատարել է մինչև նախագահ դառնալը: Կարծում ենք, որ նախագահի պաշտոնանկության այդ հիմքը սահմանող դրույթը պետք է լայն մեկնաբանել և դրանում ներառել այնպիսի սահմանադրաիրավական բովանդակություն, որ նախագահին կարելի է պաշտոնանկ անել նաև պետական դավաճանության հանցակազմ պարունակող արարքի համար, որը նա կատարել է մինչև նախագահ դառնալը:

4. Մի շարք սահմանադրություններում օգտագործվում է ծանր հանցագործություն եզրույթն առանց հստակեցնելու դրա բովանդակությունը: Հաճախ այդ եզրույթն ամրագրված է լինում քրեական օրենսգրքերում: ՀՀ քրեական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի 4-րդ մասի վերլուծությունից առաջանում է այն հարցադրումը, թե արդյո՞ք նախագահը կարող է ենթարկվել պատասխանատվության առանձնապես ծանր հանցագործության համար: Խնդիրը նաև այն է, որ պետական դավաճանությունը ՀՀ քրեական օրենսգրքով պատժվում է ազատազրկմամբ՝ տասից տասնհինգ տարի ժամկետով, ուստի համարվում է առանձնապես ծանր հանցագործություն: Սա այն պարագայում, երբ Սահմանադրության՝ «դավաճանություն, այլ ծանր հանցագործություն» ձևակերպումից նախ ստացվում է, որ պետական դավաճանությունը ծանր հանցագործության տեսակ է, այնինչ այն առանձնապես ծանր հանցագործություն է համարվում, բացի դրանից՝ առանձնապես ծանր հանցագործությունները դուրս են մնացել սահմանադրական ձևակերպումից: Սահմանադրական ձևակերպումից ստացվում է նաև, որ ոչ մեծ ծանրության և միջին ծանրության հանցանք կատարելու դեպքում նախագահը չի կարող պաշտոնանկ արվել: Արդյունքում կարող է լինել այնպիսի իրավիճակ, անմեղության կանխավարկածի հաշվառմամբ, որ հանցանք կատարած անձը կարող է պաշտոնավարել: Մեկ այլ նկատառում ևս: Գտնում ենք, որ նախագահին պետք է պատասխանատվության ենթարկել ոչ միայն Սահմանադրության կոպիտ խախտման, այլև օրենքի դիտավորյալ խախտման դեպքում: Գտնում ենք, որ սահմանադրական թերի կարգավորումները հնարավորություն չեն տալիս արարքի լիարժեք իրավական որակումը տալու, և արդյունքում կա-

րող են արգելափակվել նախագահին իրավական պատասխանատվության ենթարկելու հնարավորությունները:

Հետևաբար, առաջարկում ենք սահմանադրական հետազոտությունների ընթացքում սահմանադրական այդ ձևակերպումը շտկել՝ ամրագրելով, որ հանրապետության նախագահը կարող է պաշտոնանկ արվել հանցագործության, Մահմանադրության կոպիտ խախտման կամ օրենքի դիտավորյալ խախտման համար:

5. Մեկ այլ հիմնախնդիր ևս: Այն դեպքում, երբ Ազգային ժողովը դիմում է ՀՀ Մահմանադրական դատարան պաշտոնանկության հարցով, ապա նախագահի լիազորությունները պետք է ժամանակավորապես կասեցվեն, քանի որ, անմեղության կանխավարկածի հաշվառմամբ, իրական վտանգ է առկա նրա կողմից ենթադրյալ հանցանքի կամ սահմանադրական խախտման առնչությամբ: Անհրաժեշտ է սահմանել, որ նախագահի լիազորությունները դադարեցնելու նախաձեռնությունից հետո, երբ խոսքը վերաբերում է քրեաիրավական արարքների ենթադրյալ կատարմանը, ստեղծվում է Ազգային ժողովի ժամանակավոր քննական հանձնաժողով, որն օժտված կլինի անհրաժեշտ լիազորություններով: Միջազգային փորձը վկայում է, որ կան երկրներ, որտեղ ստեղծվում են այդպիսի ժամանակավոր հանձնաժողովներ (Իսրայել, Ուկրաինա), ընդհուպ սահմանադրական մակարդակում (օրինակ՝ Իսրայել, Ռուսաստան, Ուկրաինա¹), երկրներ, որտեղ այդ հանձնաժողովներն ունեն մշտական հատուկ հանձնաժողովի կարգավիճակ (մասնավորապես Լեհաստան): Գտնում ենք, որ այդպիսի հիմքով նախագահին պաշտոնանկ անելու հարցի հետ կապված Ազգային ժողովում հատուկ ժամանակավոր հանձնաժողովի ստեղծումը Հայաստանում նույնպես անհրաժեշտություն է, քանի որ այն առավել օբյեկտիվություն և արժանահավատություն կհաղորդի տեղի ունեցող գործընթացին՝ հատկապես հաշվի առնելով այն, որ հանձնաժողովը կարող է կազմված լինել պատգամավորական խմբակցությունների ներկայացուցիչներից և իրավաբաններից: Հանձնաժողովի որոշումը կարող է ունենալ խորհրդատվական նշանակություն:

¹ Ст. 11 Конституция Украины (Ведомости Верховной Рады Украины (ВВР Украины), 1996, № 30, ст. 141), <http://portal.rada.gov.ua/uploads/documents/27396.pdf>:

6. Ֆրանսիայում նախագահին պաշտոնանկ է անում կվազի դատական մարմինը՝ Արդարադատության բարձրագույն պալատը, որը կազմված է 12 պատգամավորներից և 12 սենատորներից: Այս մարմնի կայացրած որոշումը բողոքարկման ենթակա չէ: Նախագահի պաշտոնանկության հարցը լուծելուն պետք է ուրույն մասնակցություն ունենան և՛ Սահմանադրական դատարանը, և՛ Վճռաբեկ դատարանը: Սահմանադրական դատարանը պետք է լուծի իրավունքի, սահմանադրականության հարցը, այսինքն՝ Սահմանադրական դատարանում քննության առարկա պետք է դառնան նախագահին պաշտոնանկ անելու ընթացակարգի սահմանադրականությունը, օրինականությունը, ինչպես նաև Սահմանադրության կոպիտ խախտման փաստի իրավական գնահատականը տա: Իսկ երբ նախագահին վերագրում են քրեաիրավական արարքներ, ապա հանցագործության հատկանիշների առկայության կամ բացակայության հարցին իրավական գնահատական պետք է տա Վճռաբեկ դատարանը: Այլ կերպ ասած՝ եթե Սահմանադրական դատարանը լուծում է իրավունքի հարցը, ապա Վճռաբեկ դատարանը՝ փաստի հարցը: Այսպիսի համակարգ գործում է, մասնավորապես, Վրաստանում, Ուկրաինայում:

7. Սահմանադրական կարգավորումներում առկա է մեկ այլ էական խնդիր: Այսպես՝ Սահմանադրության 141-րդ հոդվածի և 168-րդ հոդվածի 7-րդ կետի համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ նախ Ազգային ժողովն է դիմում Սահմանադրական դատարան եզրակացություն ստանալու համար, այնուհետև եզրակացության հիման վրա որոշում է կայացնում պաշտոնանկ անել նախագահին: Ստացվում է, որ նախագահին պաշտոնանկ անելու որոշում կայացնող մարմինը ՀՀ Ազգային ժողովն է՝ հիմնված Սահմանադրական դատարանի որոշման վրա: Այս պարագայում իրավաչափորեն առաջանում է այն հարցադրումը, թե արդյո՞ք Ազգային ժողովը կարող է նախագահին պաշտոնանկ չանել, երբ Սահմանադրական դատարանը եզրակացությամբ փաստում է պետական դավաճանության, այլ ծանր հանցագործության կամ Սահմանադրության կոպիտ խախտման փաստը: Իրավական առումով Ազգային ժողովը կարող է այդպիսի եզրակացությամբ հանդերձ նախագահին պաշտոնանկ անելու որոշում չկայացնել՝ նպաստելով նախագահի կողմից պատասխանատվության չենթարկվելուն: Այսպիսի իրավիճակից ելք

այն է, որ Ազգային ժողովը պետք է դիմի Սահմանադրական դատարան, իսկ Սահմանադրական դատարանը ոչ թե եզրակացություններ կայացնի, այլ կայացնի որոշում նախագահին պաշտոնանկ անելու կամ չանելու վերաբերյալ: Առաջանում է մեկ այլ հարցադրում ևս, թե արդյո՞ք Ազգային ժողովի որոշումը վերջնական է և բողոքարկման ենթակա չէ:

Նախագահին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու իրավական ընթացակարգը հստակ նախատեսված չէ օրենսդրությամբ: Առաջարկում ենք, որ Ազգային ժողովի կողմից նախագահին պաշտոնանկ անելու դեպքում, երբ դրա հիմքը Սահմանադրությամբ նախատեսված հանցագործություններ կատարած լինելն է, Ազգային ժողովի որոշումն ուղարկվի պատշաճ դատարան՝ պատժատեսակն ու պատժաչափը որոշելու նպատակով:

Ամփոփելով կատարված վերլուծությունը՝ փաստենք, որ պաշտոնատար անձանց պատասխանատվության համար չափազանց կարևոր է հստակ սահմանել նրանց պատասխանատվության իրավական հիմքերը, ընթացակարգը, հարցը բարձրացնող և հարցին իրավական գնահատական տվող սուբյեկտները, պատասխանատվության միջոցները, դրանից բխող իրավական բացասական հետևանքները, պատասխանատվության իրացման եղանակները: Այն համոզումն ունենք, որ միայն պատասխանատվության ամբողջական և իրավական առումով ամբողջական համակարգի դեպքում գործառույթ-ինստիտուտ-լիազորություն կապը կարող է ներդաշնակ գործել:

СПОСОБЫ ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРАВОВОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

Карен Амирян

*Ассистент кафедры теории и истории государства и права ЕГУ,
кандидат юридических наук*

Целью данной статьи является определение и изучение правовых факторов, препятствующих формированию эффективной систе-

мы публичной правовой ответственности государственной власти. Чрезвычайно важно четко определить правовые основы, процедуры ответственности должностных лиц, субъекты, ставшие причиной возникновения проблем, санкции, правовые последствия и порядок наложения ответственности. Разработанный и управляемый нами инструментарий направлен на повышение эффективности ответственности. Соответственно, статья касается юридической ответственности депутата, члена правительства, судьи и президента.

WAYS OF INCREASING THE EFFECTIVENESS OF LEGAL RESPONSIBILITY OF STATE AUTHORITY IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

Karen Amiryan

*Assistant at the YSU Chair of Theory and History of State and Law,
Candidate of Legal Sciences*

The purpose of the article is to clarify and examine the legal factors hindering the formation of an effective system of public legal responsibility of state power. It is extremely important to clearly define the legal bases, procedures for the responsibility of officials, subjects raising the issue, sanctions, negative legal consequences and the ways of realization of liability. A toolkit designed and run by us has been aimed at raising the efficiency of responsibility. Accordingly, the article refers to the legal responsibility of a deputy, a member of the government, a judge, and the president.

Բանալի բառեր - պաշտոնատար անձ, պատգամավոր, կառավարչություն, նախարար, դատավոր, նախագահ, պատասխանատվություն, հանրային իրավական պատասխանատվություն:

Ключевые слова: чиновник, депутат, правительство, министр, судья, президент, ответственность, публично-правовая ответственность.

Keywords: official, deputy, government, minister, judge, President, responsibility, public legal responsibility.